

Уљеша Рајчевић

ВАЈАР ДЕЈАН БЕШЛИН (1897–1967)

Апстракт: Кључна личност рада је Дејан Бешлин, вајар рођен у Ади, Војводина. До сада мало познати сценографској јавности, српској историји уметности, Бешлин је био аутор више јавних споменика, краљевима Петру I, Александру и Петру II Карађорђевић. Градови у којима су подизани Бешлинови споменици су: Хоргош, Сента, Ада, Остојићево, Стара Кањижа, Турија, Србобран. Сви споменици из наведених градова су уништени у периоду од 1941. до 1944. године. Вајао је и поједина познатија историјских личности, поштомачара, уметника (Илије Бирчанина, Светозара Милетића, Полија Десанчића, Св. В. Качанског, Косије Трифковића, Тихомира Остојића...). Приликом реконструкције биографије Дејана Бешлина од помоћи је била сачувана прејиска између њега и др Милекића, некадашњи директор Музеја у Суботици.

Кључне речи: Дејан Бешлин, вајар, споменици,

Српској историји уметности име и дело вајара Дејана Бешлина било је, до недавно, скоро непознато. Прикупљајући грађу за књигу *Заширано и зашито, о уништеним српским споменицима на тлу претходне Југославије* [Рајчевић 2001], коју је у две књиге објавио „Прометеј“ из Новог Сада (2007), наишли смо на податке о девет Бешлинових споменика подигнутих у периоду од 1931. до 1939. године. Пет споменика краљу Петру I Карађорђевићу подигнути су, по један, у Хоргошу (1931), Сенти (1932), Остојићеву (Потиском св. Николи) (1933), Старој Кањижи (1933) и Ади (1937). Споменик краљу Александру I Карађорђевићу, сину краља Петра I Карађорђевића, био је подигнут у Турији (1936). Поред ових споменика Бешлин је урадио бисту Стевана Владимира Каћанског у Србобрану (1933), Споменик палим Батајничанима у Батајници (1934) и Споменик Петру II Карађорђевићу у Србобрану (1939).

Свих девет његових споменика уклоњени су са својих првобитних места, разбијени и уништени током Другог светског рата. Једино су два споменика, онај краљу Александру I Карађорђевићу у Турији, који је некада стајао у центру села, а оборили га мађарски окупатори, разбили комунисти, пронађен је закопан у једној просторији тамошњег Ватрогасног дома (данас се чува у просторијама Културно-уметничког друштва у Турији); други, онај посвећен па-

лим Батајничанима у Батајници, био је током Другог светског рата од стране окупатора срушен и разбијен. Мештани су делове мермерног споменика сачували и, после рата, када се за то указала прилика, дали мермерне остатке на рестаурацију и поставили споменик у двориште Дома здравља, близу места на којем је био откривен 1934. године.

Осталих седам споменика, два из Србобрана, по један из Хоргоша, Сенте, Остојићева, Старе Кањиже и Аде уништени су, по неким сведочењима онај из Сенте бачен у један од градских бунара. Нема података да је ико икада покушао да га пронађе.

Наша сазнања о јавним споменицима Дејана Бешлина који су некада стајали у војвођанским градовима, северно од Новог Сада, а у близини Аде у којој је он рођен, нису пружала више информација о аутору, његовом животу, школовању, па ни о делу, од оног што смо сазнали од госпође Софије Бешлин, магистра фармације из Аде, даље уметникове рођаке.

Захваљујући љубазности госпође Софије Бешлин, апотекарке из Аде, колегинице Милене Врбашки, вишег кустоса Галерије Матице српске и, пре свих мр Драгојле Живанов, музејског саветника исте Галерије у Новом Саду, сарадника на овом тексту. Колегиница Живанов пронашла је и великодушно нам уступила писма која је Дејан Бешлин писао др Јовану Милекићу, тако да биографија и дело мало

познатог вајара више нису непознанице за српску историју уметности:

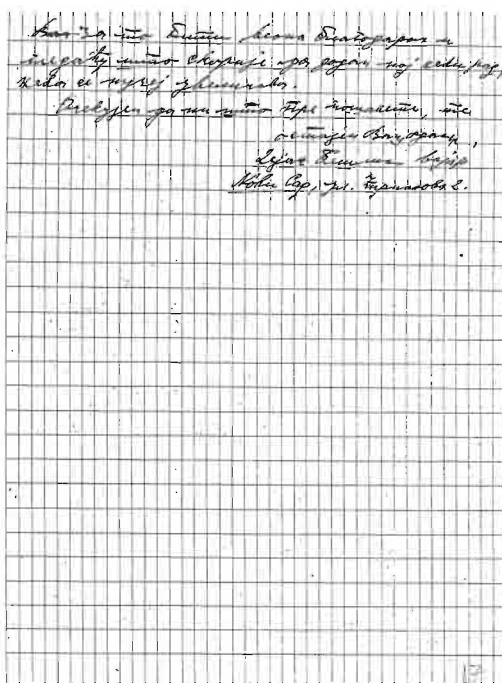
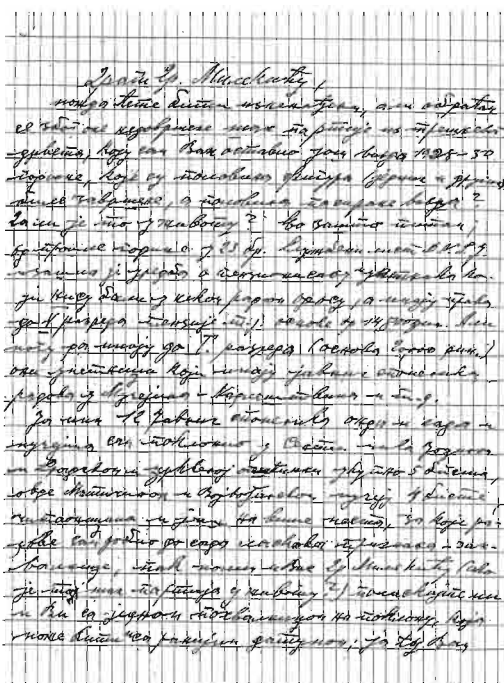
Дејан Бешлин рођен је у Ади 17. априла 1897. године, од оца Стевана и мајке Персиде, рођене Дињашки. Дејанов отац био је родом из Аде (1864), док му је мајка рођена у Србобрану. Рано детињство провео је Дејан са родитељима у Ади, а касније се као градови његовог боравка и живота помињу: Сента, Тител, Нови Сад, Београд, Лозница. Имао је сестру и старијег брата од тетке, Гавру, који је живео у Суботици. Дејан је био ожењен, али не знамо име супруге. Са њом је имао и кћер, која је студирала архитектуру у Београду. У каснијим годинама, 1933. био је разведен, а жена му је живела у Загребу.

Претпостављали смо да је уметничко образовање стекао у Београду, мада његово име нисмо успели да пронађемо ни у једном документу тадашњих уметничких школа, приватних или државних које су радиле после 1915. године у Београду. Дилема о његовом уметничком школовању разрешена је тек када смо дошли до једног писма које је Бешлин написао др Милекићу, тадашњем директору Музеја у Суботици. [Архив Војводине] У том писму, својеручно написаној биографији, Бешлин је написао: „У Тријену 1915. и 1916. године у Уметничкој школи сам студирао вајарство под руководством Антонија Ченбрана, директора школе, и у

Прагу Швегерлову академију 1917. године. То су ми биле званичне студије, али сам уз многе вајаре радио, а највише сам радио сам, а онда је дошао Први светски рат.“ [Архив Војводине 1960]

У једном од поменутих писама Бешлин помиње и то да је у Тителу, пре одласка на студије у Праг, учио каменорезачки занат и да је успешно клесао слова у камену.

По сведочењу Софије Бешлин, Дејанове рођаке, уметник је неко време држао атеље у Новом Саду. После рата, 1945. године, неко време живео је и радио у Лозници, где је и умро 10. октобра 1968. године. Сахрањен је на Лозничком градском гробљу. На гробној плочи, поред његовог имена и презимена, сачувано је, уклесано и нечитко, име особе која га је сахранила, односно подигла плочу: „Иђи (Ици) Јела из Новог Сада“. Накнадном провером у Књизи умрлих 1967. у Лозници, књизи која се чува у Цркви пресвете Богородице, љубазношћу тамошњих свештеника сазнали смо да је Бешлин, те године када је умро, био разведен. У поменутој књизи записано је само име свештеника који је одржао посмртно опело – Жарко Јеремић. Тако, нажалост, нисмо у прилици да наставимо трагање за члановима породице Дејана Бешлина, децом (ћерком, за коју знамо да је имао), те да сазнамо нешто више из његове биографије.

Писмо Дејана Бешлина др Јовану Милекићу

УМЕТНИЧКО ДЕЛО

ЈАВНИ СПОМЕНИЦИ

Споменик краљу Петру I Карађорђевићу Хоргош (1931)

[Рајчевић 2001:76–77]

О споменику краља Петра I Карађорђевића у Хоргошу до недавно нисмо знали ко му је аутор. Тек сада, ослањајући се на биографију коју је оставио Дејан Бешлин, са сигурношћу можемо рећи да је ово његов први јавни споменик.

У Хоргошу, пограничном месту на југословенско-мађарској граници, откривен је 24. маја 1931. године споменик краљу Петру I Карађорђевићу. Тог дана, у 10 часова пре подне, испред тек подигнутог споменика већ се био окупио велики број грађана. Са војном музиком пред споменик је стигла и војска, а са војском и соколи из Суботице, Сенте, Аде, Мола, Мартоноша и Старе Кањиже. Нешто после 10 часова стигао је и изасланик председника Владе Драгомир Тодоровић, изасланик Министарства војске и морнарице пуковник Владимир Келер и изасланик бана Дунавске бановине Воја Поповић. Тачно у 10.30 часова свештеник Ненад Барачки обавио је чин освештања. Први говорник код споменика био је Драгомир Тодоровић, а после њега говорили су Барачки, Келер, Поповић и Ласло Бачкулин – овај на мађарском језику. Последњи је, испред Општине Хоргош, говорио Владимир Рибаров, општински бележник.

Прославу је увеличала војна музика, која је извела државну химну. На споменик су положени многи венци и цвеће. Видно учешће на прослави, како су известили новинари, имала је школска омладина.

Споменик је уклоњен, уништен, почетком Другог светског рата.

Споменик краљу Петру I Карађорђевићу Сента (1932)

[Рајчевић 2001: 79–80]

Споменик краљу Петру I Карађорђевићу у Сенти други је јавни споменик Дејана Бешлина за који ми знамо, о којем имамо ваљане податке. На иницијативу Месног одбора Народне одбране, пре него што се и приступило изради споменика, одређено је место за будући споменик – Трг краља Петра, испред Градске већнице.

Крајем августа 1931. године дневне новине у Београду донеле су опширну вест да је у Сенти оформљен Одбор за подизање споменика Краљу Петру I Карађорђевићу, у који су ушли: председник Раде Ивановић, шеф железничке станице, Милан Лудајић, адвокат, Милорад Нешковић, шеф поште и Јосиф Чешљаревић, новинар. Одбор је на једној од својих првих седница потврдио и место за будући споменик.

Годину дана касније, 30. октобра 1932. године откривена је мермерна биста краља Петра I Карађорђевића, дело Дејана Бешлина. Биста је била подигнута на камени обелиск висок 6 метара. Са предње стране обелиска било је, златним словима, исписано:

*Петру Великому, Краљу Ослободиоцу
Срески одбор Југословенске матице са грађанским
1932. године*

Испод тога, такође златним словима, било је исписано гесло:

Са народом за народ.

Краљев изасланик на свечаности у Сенти био је генерал Илић, у пратњи Милана Николића, бана Дунавске бановине. Поред њих било је присутно још много угледних гостију из Београда, Суботице, Новог Сада и других градова, од којих је извештач „Политике“ поменуо: др Гавра Сантоа, др Драгољуба Јевремовића, Милана Поповића, Косту Пећанца, Драгана Ђорђевића и Саву Вујовића, градског начелника Сенте. Краљевог изасланика генерала Илића поздравио је Сава Вујовић.

После дочека гостију, сви заједно, присутни су се у дугој поворци упутили пред споменик, који је открио генерал Илић речима:

„Налазимо се испред споменика Славном и Бесмртном Краљу, чија су величанствена дела и легендарно јунаштво овековечили Његово име и Његова историјска дела дигла на Олимп јунаштва.“

После краљевог изасланика говорили су: Милан Николић, бан Дунавске бановине, др Гавро Санто, Драгољуб Јевремовић, Милан Поповић, Коста Пећанац. Испред Мађара из Сенте говорио је Ердели, а испред Јевреја Фишер.

На споменик је положено 60 венаца.

После свечаности приређен је за 200 званица банкет у Хотелу „Еужен“. У вечерњим сатима изведен је богат културно-забавни програм.

Споменик краљу Петру I Карађорђевићу у Сенти

Бисту краља Петра I Карађорђевића, са обелиска у Сенти, по неким сведочењима, мађарски окупатори оборили су 1941. године и бацили у један од градских бунара.

Захваљујући љубазности колеге Атиле Пејина, кустоса Музеја у Сенти, добили смо три фотографије споменика краља Петра I Карађорђевића.

На основу сачуваних фотографија (снимљених из даљине) тешко да би се ишта могло рећи о уметничкој вредности споменика, овог дела Дејана Бешлина.

Споменик краљу Петру I Карађорђевићу у Потиском Св. Николи, данашњем Остојићеву, Остојићево (1933)

[Рајчевић 2001: 83–84]

У Потиском Светом Николи, данашњем Остојићеву, Новокнежевачки срез, у близини тремеђе Југославије, Мађарске и Румуније, подигнут је и

освештан 31. октобра 1926. године првобитни споменик краљу Петру I Карађорђевићу.

Споменик, краљева биста, постављена на високо постолје из неколико делова и ограђена, деловала је импозантно, али пре свега својим архитектонским делом: каменим блоковима, стубовима у облику граната и клупама испред споменика. На средњем делу постамента била је аплицирана бела мермерна плоча, а на њој натпис:

ПЕТРУ
КАРАЂОРЂЕВИЋУ
ВЕЛИКОМ КРАЉУ ОСЛОБОДИОЦУ
Захвални грађани и
грађанке
Потиског Светог Николе
1926.

Када је споменик био већ подигнут, постављен у центру места, Маршалату двора у Београду упућено је писмо из Потиског Светог Николе којим су обавестили Двор да ће споменик бити откривен 31. октобра 1926. године. Истим писмом замолили су аудијенцију код краља Александра I Карађорђевића, како би му лично уручили позив да дође у Потисје и присуствује свечаности откривања споменика. Као прилог писму била је послата и фотографија споменика.

Споменик, краљева биста, није се свидела надлежнима у Канцеларији његовог величанства краља, па је, под хитно, било тражено да Министарство просвете, Уметничко одељење да своје мишљење о уметничкој вредности споменика. Одговор из Министарства био је поражавајући:

„Према фотографском снимку, биста чини утисак примитивног рада једног почетника, или човека који, уопште, није учио вајарство, са свима тешким условима схватања и израза, и који није отишао даље од шаблонског вежбања и обичног занатског моделсања.

Сем тога, чак ни сличност познатог лика краља Петра није ни приближно погођен, а о карактеру те ванредно изразите и карактеристичне главе не може бити ни речи.

Уопште, уметничка вредност ове бисте незнатна је, готово никаква.“

Ствар је решена на једино могућ начин, споменик је уклоњен тек 1933. године, а за израду новог ангажован је вајар из Сенте. У сачуваној архивској грађи не помиње се вајарево име, али, претпоставља се,

вљамо, да је то могао бити једино Дејан Бешлин, вајар из Сенте. Своје ауторство споменика, бисте, Бешлин је потврдио, касније, у својој биографији.

По једном сведочењу, опису у књизи о Остојићеву, нови споменик у Остојићеву био је стојећа краљева фигура висине 2 метра, постављена на постамент исте висине. Био је исклесан у белом мермеру. Краљ је био приказан у генералској униформи, огрнут пелерином и гологлав. Као што знамо, три године касније, 1936. сличан споменик краља Александра I Бешлин ће урадити и за Турију.

Нови споменик у Остојићеву откривен је и осветан 19. новембра 1933. године на изузетно свечан начин и у присуству краљевог изасланика.

Уласком окупатора у Остојићево 1941. године, споменик је, као многи други широм земље, уклоњен, највероватније уништен.

Споменик краљу Петру I Карађорђевићу Стара Кањижа (1933)

[Рајчевић 2001: 82–83]

Споменик краљу Петру I Карађорђевићу у Старој Кањижи подигнут је и осветан 17. децембра 1933. године, на изузетно свечан начин. У дневним листовима који су о тој свечаности донели вест није било речено ништа о самом споменику, нити о томе ко је аутор споменика. Упоређивањем сачуване фотографије споменика, са фотографијом споменика краљу Александру I у Турији, учинило нам се да би то могла бити дела једног аутора, Дејана Бешлина, вајара из Сенте. Недавним открићем преписке Бешлина са Милекићем, управником Музеја у Суботици, наше претпоставке су се потврдиле. Ниме, Дејан Бешлин у свом писму Милекићу, између осталог пише: „Прекјуће сам примио и у Старој Кањижи споменик краљу Петру да радим, али ни оданде видети паре за 2–3 недеље нећу, и истину да Вам кажем немам данас ни 1. динара а ни хлеба, а то је зато јер не знам да се понизим и да просим.“ Писмо је писано у Сенти 7. јула 1933. године.

Сада, пошто више нема сумње да је Бешлин радио и споменик у Старој Кањижи, можемо мало више простора посветити самој свечаности која је пратила откривање споменика. Свечаност откривања споменика била је повезана са прославом краљевог рођендана. Из Београда је на свечаност дошао и краљев изасланик, артиљеријски пуковник Милутин Вуковић, као и многи други угледни гости. У

извештајима са прославе помињу се Јован Нешковић, изасланик Народне скупштине, те народни посланици др Марко Ивандекић, Милорад Катић, др Санто Гавро и Тоша Рајић. У извештају се каже и да су на свечаности били представници Министарства просвете, Дунавске бановине и Четничког удружења.

Тачно у 9 часова, 17. децембра, почело је благодејање у православном храму, а одмах после тога и у католичком. Око 11 часова гости и народ окупили су се испред споменика који је осветио свештеник Јаша Петровић, одржавши и краћи говор. Потом је изасланик њ. в. краља пуковник М. Вуковић открио споменик и предао га на чување председнику Општине Стара Кањижа. Пуковник Вуковић је испред споменика рекао:

„Господине градски начелнице, браћо и сестре!

Као изасланик њ. в. Краља (Живео) откривам овај споменик. Ја вам га предајем у аманет да га чувате као нашу највећу светињу. Нека вас он подсећа на величанствена историјска дела хероизам и бесмртност Краља Петра, нека на овом најсветлијем делу наше отаџбине који је натопљен крвљу наших најбољих синова овај споменик буде жижа из које ће се будућа поколења напајати љубављу према Краљу и Отаџбини.“

Споменик је симболично примио градоначелник Славко Вортић и топлим речима захвалио краљевом изасланику.

После откривања споменика упућен је поздравни телеграм њ. в. краљу Александру, па су на споменик положени многи венци. До краја свечаности присутнима су се пригодним говорима обратили и Б. Марић, Д. Ђорђевић, Т. Рајић, Д. Ћирић, Ђ. Мартиновић, Љ. Недељковић, Г. Санто (у име Мађара који су живели у Кањижи) и Ј. Лелбах (у име привредника овог краја).

За све госте и угледне личности из Старе Кањиже приређен је коктел, а за народ весеље. Да ли је међу гостима био и вајар Дејан Бешлин, у новинским извештајима се не наводи.

Споменик, који се налазио испред градске куће, на пијаци, уклоњен је почетком Другог светског рата. Измештањем пијаце уклоњен је и постамент на којем је био споменик, стојећа краљева фигура. Постамент је једном приликом, у време окупације, био пренет у парк, близу школе, и на њега подигнута мађарска круна. После Другог светског рата све

је уклоњено. У Старој Кањижи, истини за вољу, уништени су и неки споменици других конфесија (споменик Св. Јована Нелојшкота, споменик Св. Тројства, Христово Распеће, а срушена је и Синагога).

Споменик палим Батајничанима у ратовима 1912–1918. Батајница (1934)

[Рајчевић 2001: 85–86]

Споменик сто и једном Батајничанину, рад Дејана Бешлина, био је откривен 26. јула 1934. године. Представља стрелом рањеног орла, а био је подигнут на камени постамент из неколико делова.

Споменик је урађен и свечано откривен трудом месне Соколске организације, о чему је своје читаоце обавестила београдска „Правда“. Прослава је започела испред месне школе, где су дочекани гости из Београда, Загреба и Земуна, а затим је формирана поворка коју су предводили мештани са коњицом и соколима и тако, у поворци, сви су стигли до цркве. У 11 часова одржана је литургија, а онда је споменик откривен. Одржан је и богат програм: у 14 часова вежба сокола, у 17 јавни час, у 20.30 бакљада са поворком и у 21.30 свечана академија са народним весељем. Све време у прослави је учествовала и војна музика.

На откривеном споменику била је плоча са натписом:

1914–1918.

*Њих 101, њагоше за слободу као борци,
сирељани, у њројонсџву њомрли, као срџски
добровољци на разним бојниџима.*

Захвални Батајничани.

Овај натпис, те стрелом рањени соко, били су довољан разлог да окупатор одмах по уласку у Југославију поруши споменик. Раскомаданог су га покупили грађани Батајнице и закопали, са надом да ће га једног дана поново саставити и поставити на његово првобитно место. Прилика се указала одмах после рата. Сачувани комади мермера однети су код неког каменоресца у Земун и он је каменом соколу вратио живот. Опасност да буде трајно изгубљен запретила је када је споменик засметао једном комунистичком функционеру из Новог Сада, госту у Батајници, па је поново уклоњен, али сада као „четнички споменик“. Бригом мештана споменик је остао сачуван, али је неколико пута мењао место, а данас се налази у центру Батајнице, близу места где је првобитно био подигнут – поред црквене порте у дворишту Дома здравља.

Треба истаћи да је ово једини сачувани и на јавном месту изложени споменик Дејана Бешлина, некада веома траженог вајара.

Споменик краљу Александру I Карађорђевићу. Турија (1936)

[Рајчевић 2001: 104–105]

Споменик краљу Александру I Карађорђевићу, такође рад Дејана Бешлина, откривен је у Турији на први дан Духова, 31. маја 1936. године. У најави свечаности откривања споменика речено је да је краљев споменик урађен од венчачког мермера и да је краљ представљен у природној величини. Решено је, такође, да је постављен испред Општинске зграде, на месту где је у своје време регент Александар први пут ступио на тло „овог родољубивог града“. Споменик је подигнут на иницијативу свих месних културних, националних, хуманих и витешких друштава из места и околине.

На дан откривања споменика Министарство саобраћаја одобрило је попуст на железници од 50%, који је важио пет дана, од 29. маја до 2. јуна.

На основу бројних написа у тадашњој штампи Турија је на дан Духова била свечано украшена и представљена гостима. На главној улици био је подигнут славолук са натписом: „Добро нам дошли“ и „Живео Краљ Петар II“. Свечаност је почела бојжом службом у Николајевској цркви, а одатле је поворка на челу са коњичком војном музиком из Суботице прошла кроз село. Краља Петра II на свечаности заступао је пешадијски пуковник Фрањо Пашрах, командант Старобечејског војног округа. Од високих гостију у Турији су били: представник Министарства војске и морнарице пуковник Влада Миличевић, изасланик бана Дунавске бановине Милан Јакшић, изасланик Савеза сокола Миро Мандић, те А. Острогорац, Ј. Хорватовић, Никола Крамер и други.

Освештање споменика обавили су свештеници Миленко Рунић и Славко Никић. Председник Одбора за подизање споменика Милан Вујин, секретар Српске банке у Новом Саду, замолио је изасланика њ. в. краља да открије споменик. У наставку свечаности одржано је више говора, а Вујин је у свом говору подсетио присутне на значај Турије у борбама 1848. године, нагласивши да су Туринци одувек „национално били свесни“.

Свој извештај са свечаности новинар листа „Дан“ завршио је констатацијом: „...тако је Турија,

на родољубив и спонтан начин, одала пошту и овековечила боравак тадашњег регента Александра у овом националном месту“.

Споменик је предат на чување председнику општине Турија Влади Симеонову. После освештања споменика приређен је банкет. Поподне је одржан соколски слет Старобанатског окружја.

Прве године окупације, 1941. године, споменик краљу Александру I Карађорђевићу скинули су са постоља Мађари. Нису га уништили, али су га уклонили из центра села. Доласком комуниста на власт, у Турији су комунисти имали чврсту власт и подршку мештана, споменик је разбијен на неколико делова. Неко од мештана, представник старије генерације, покупио је мермерне остатке споменика и покопао их у под Вагрогасног дома. Одатле су откопани осамдесетих година прошлог века. Покушај да се споменик реконструише, нажалост, није успео, иако је такав покушај учињен.

Увидом на лицу места, данас у просторијама Културно-уметничког друштва, Аmaterског позоришта, окрњена глава, труп до колена и постамент са остацима чизама, чека да Завод за заштиту споменика културе из Новог Сада, уради нешто са остацима споменика, заштити их и изложи на исто оно место на којем је споменик и некада стајао.

На основу сачуваних фотографија споменика, краљеве стојеће фигуре, ситних и неоштрих, без сенки, али ни на основу сачуваних делова фигуре клесане у венчачком мермеру, било би незахвално било шта речи о уметничкој вредности дела. Краљ Александар I Карађорђевић, цела стојећа фигура у природној величини, био је постављен на постамент са десном, мало истуреном ногом у страну, док се другом чврсто ослањао о земљу. Десна рука била је савијена у лакту, а шака положена на струк. Лева рука је ослоњена на мач који стоји поред леве ноге. Одевен је у генералску униформу, блузу и панталоне које су увучене у чизме. Преко рамена пребачена је кратка доламица, која се назире иза десног рамена. Глава је фронтално окренута и без шапке. На основу сачуваних мермерних остатака, трупа и главе, стиче се утисак да вајар није претерано инсистирао на детаљима, па ни на материјализацији. Ни краљева глава, са насилно обијеним носом и ушима, не показује виднију вајареву тежњу да постигне апсолутну сличност са моделом, односно да ухвати карактер трагично страдалог краља Александра.

Све што би се могло рећи, а да се не огрешимо о вајара, било би: споменик је, својом величином, масом, па и положајем на високом постаменту – испред општинске зграде, деловао снажно.

Споменик краљу Петру I Карађорђевићу Ада (1837)

[Рајчевић 2001: 115]

Првобитни споменик краљу Петру I Карађорђевићу био је подигнут у Ади још 1925. године, када су први такви споменици представницима владајуће династије били подизани у Старом и Новом Бечеју, Великом Бечкерекy, па и широм Војводине. Нису сачувани подаци о томе ко је био аутор првог споменика, краљевог попрсја, али се зна да је биста била изливена у гипсу – непостојећем материјалу и да је 1937. године била већ знатно оштећена, испуцала на више места. Зато је општинска управа одлучила да постојећу бисту замени новом, каменом или бронзаном. Посао је био поверен „...познатом скулптору, и вајару, Г. Дејану Бешлину“ – како је писало у једној вести из Аде, коју је објавио „Дан“.

Од Бешлина се очекивало да рестаурира постојећу бисту, а ако то не буде могуће, да изваја нову. Највероватније да је урадио ово друго. Бешлинов споменик краљу Петру I Карађорђевићу откривен је 6. септембра 1937. године, на рођендан Петровог унука, краља Петра II Карађорђевића.

На основу сачуване фотографије, ако је то фотографија споменика који је урадио Бешлин, може се закључити да су грађани Аде врло амбициозно приступили задатку који су себи поставили. Из купастог узвишења, постаментa – основе за постамент, озиданог од необрађеног камена, уздизао се степенасти постамент који се сужавао према врху. Краљево попрсје, нејвероватније исклесано у белом камену (Бешлин је раније користио венчачки мермер), било је постављено на врх постаментa тако да је глава била мало искошена удесно. Са предње стране постаментa биле су аплициране две плоче (бронзане или од тамног мермера) са натписима који се, са фотографије, не могу прочитати. Споменик је био ограђен ниским, каменом озиданим зидом, из кога се уздизала метална ограда.

Краљева биста, ухваћена на фотографији из даљине (да би био видљив цео споменик), не пружа могућност да о уметничкој вредности Бешлиновог рада било шта кажемо.

Споменик је уклоњен почетком Другог светског рата.

**Попрсје Стевана Владимира
Каћанског
Србобран (1938)**

[Рајчевић 2001: 125–126]

У Србобрану, у згради Државне грађанске школе, свечано је откривена, 19. јуна 1938. године, спомен биста Стевана Владислава Каћанског – Барда, угледног песника и националног борца. Школа у Србобрану носила је име Каћанског, а бисту је урадио Дејан Бешлин.

Чину свечаног откривања бисте, попрсја, у Грађанској школи присуствовали су многи угледни гости из Београда, Новог Сада и виђенији грађани Србобрана. Бисту је открио изасланик Министарства просвете Нешић, док је о Стевану Каћанском, као песнику и националном борцу, говорио изасланик Краљевске банске управе из Новог Сада Сетенчић. Од угледних Србобранаца свечаности су присуствовали: председник Општине Србобран Јовица С. Субић, са сарадницима и члановима Соколског одбора. За ту прилику био је приређен богат програм, на којем су ученици рецитовали стихове српског песника С. Каћанског.

О свим догађајима око подизања бисте Стевану Каћанском Барду у Србобрану био је објављен и подужи чланак у Школском годишњем извештају Државне грађанске школе за 1937/38. годину. Из овог Извештаја сазнајемо и да је одлука о томе да се Каћанском подигне биста у кругу школе донета на седници наставничког савета, одржаној 16. марта 1938. Три месеца касније биста је и откривена на свечан начин.

У овом чланку указано је на још неке детаље које нисмо знали па ни поменули. Наиме, писац чланка пише: „...свечаност је почела у 11 часова поменом у православној цркви, а настављена у школи овим редом:

Управитељ Државне грађанске школе г. Богосав Пејић отвара свечаност и прве мисли присутних упућује Њ. В. Краљу Петру II и Југославији. У том тренутку ђачки хор пева државну химну.“ Аутор чланка указује и на још један важан детаљ: „Биста је дело вајара г. Бешлина, а подигнута је прилозима ђачких удружења и приватном иницијативом ђака и наставника. (...) истог дана, у 6.50 часова управитељ

г. Богосав Пејић одржао је предавање на радију о животу Стевана Каћанског Барда и о Србобрану.

Са свечаности телеграфски су поздрављени: Господин Димитрије Магарашевић, министар просвете, Госп. Светислав Рајић, бан Дунавске бановине и Г. Милан Милачић, начелник просветног одељења.

Наша је жарка жеља да се омладина Србобрана, посматрајући бисту старог Барда, на примерима прошлости поучи љубави према Краљу и Отаџбини.

Слава Стевану Барду!“

**Споменик престолонаследнику Петру II
Карађорђевићу. Србобран (1939)**

[Рајчевић 2001: 135]

Омладина Југословенске радикалне заједнице, Срески одбор у Србобрану, својим актом С.О. бр. 163, од 4. октобра 1938. године, обратила се молбом Министарству просвете, Одсеку за књижевност и уметност, да им одобри: „...подићи бисту нашега младог краља у перивоју, који носи Његов назив, па је у смислу тога донела решење, да исту бисту у бронзаном одливу постави у перивоју на једно мермерно подножје”.

У истом допису обавештава се Министарство да су они за израду бисте краља Петра II Карађорђевића ангажовали вајара Дејана Бешлина, који је једну бисту краља Петра II већ био израдио за Споменик дом, свечану салу, у Новом Саду. Да би свој избор вајара Дејана Бешлина оправдали, омладинци у писму истичу да је Бешлиниву бисту за Дом у Новом Саду, прихватио и одобрио „Богољуб Костић, професор цртања на Мушкој гимназији у Новом Саду“.

У прилогу дописа прослеђена је и фотографија поменуте бисте.

Само неколико дана касније, Одбор за књижевност и уметност обавестио је Канцеларију његовог величанства краља, да Одсек не даје сагласност да се у Србобрану постави биста, рад Дејана Бешлина, уз образложење: „...за јавни споменик требало би набавити бисту Његовог величанства Краља, која би поред сличности и као уметнички рад деловала непосредније, што није случај са радом Г. Бешлина, којим, према приложеној фотографији, није постигнута ни сличност ни израз“.

Следеће, 1939. године, 10. јуна, Министарству просвете, одсеку за књижевност и уметност, лично се писмом, молбом, обратио Дејан Бешлин. Допис доносимо у целини:

„Дејан Бешлин, вајар
Турија (Бачка),
Молим за одобрење бисте
Њ. В. Краља Петра II

Министарству просвете,
на Осек за књижевност и уметност.

Прикључене фотографије представљају Бисту
Њ. В. Краља Петра II. Биста је у гипсаном формату,
израђена до појаса, а већа је за 25 природне вели-
чине. Израдио сам је пре месец дана по најновијим
– последњим снимцима.

Ову бисту жели србобранска омладина да од-
лије у бронзи и да је постави на улаз у 'Перивој Њ. В.
Краља Петра II', који се перивој налази ван општи-
не Србобран, т. ј. преко Канала Краља Петра I.

Молим да ми се ова биста одобри, како бих је
могао поставити на жељено место, а жеља је Омла-
дине, по могућству? да је за Видовдан и освете.

Таксене марке су, за молбу од 10 дин. За уве-
рење од 20 дин. И на полеђини једне фотографије од
4 дин., прилепљене – прикључене.

У Турији, 10. јуна 1939. год.

Учтив:

Дејан Бешлин,
вајар“ [Архив Војводине].

У то време, 1939. године, Бешлин је, најверо-
ватније, дуже боравио у Турији, селу на неколико
километара од Србобрана, у кући неког од старих
пријатеља. Он је, као што знамо, 1936. године у Ту-
рији урадио и открио споменик краљу Александру I
Карађорђевићу, па је из тих година наставио да не-
гује пријатељство са онима које је упознао у Турији.
Није искључена ни могућност да је његова мајка
Персида, рођена Дињашки, за коју знамо да је ро-
дом била из Србобрана, имала рођаке у Турији.

На молбу Дејана Бешлина упућену Министар-
ству просвете, одговор је стигао брзо. За разлику од
оног времена када је надлежнима била послата фо-
тографија оне краљеве бисте урађене за Дом у Новом
Саду, па одговор био неповољан, сада из Београда
стиже позитиван одговор:

„Одсек за уметност и књижевност сматра да је
овај рад г. Бешлина довољно изразио колико кра-
љевско достојанство, толико и личну физиономију
Његовог величанства.“ (Подвукао У. Р.) [Архив
Војводине].

Позитивно мишљење одмах је прослеђено Двор-
ској канцеларији, одакле је у Србобран послата и са-
гласност: „А позивом на акт Министарства просвете
I. Бр. 29074 од 5. ов. Месеца (август 1939) Канцела-
рији Њ. В. Краља част је извести, да се одобрава да
биста Њ. В. Краља, коју је израдио г. БЕШЛИН Де-
јан, вајар, може бити постављена у 'Перивоју Њ. В.
Краља Петра II' у Србобрану.“ [Архив Војводине].

Иако је Видовдан (28. јун 1939), дан када је
Омладина Југословенске радикалне заједнице на-
меравала да постави и открије бисту краља Петра II
у Србобрану, замисао је остварена тек 15. децембра
исте године. Сачуван је документ, писани Извештај
Матије Парца, пешадијског бригадног ђенерала, ко-
ји је као краљев изасланик присуствовао свечано-
сти откривања споменика у Србобрану. У прилогу
под „архивалије“ доносимо копију оригинала поме-
нута Извешаја.

На основу сачуваних фотографија бисте, добро
снимљеним и очуваним, може се закључити да је
Дејан Бешлин коректно, уметнички ваљано, обавио
себи постављени задатак. Приступ моделирању би-
сте, лика младог краља Петра II, био је крајње реал-
истичан, урађен, несумњиво, на основу добрих фо-
тографија.

Две фотографије поменуте бисте, једна снимље-
на анфас, а друга из профила, пружају могућност да
се донесе суд о овом, одавно унишеном вајарском
делу. Лепо моделована глава, лице двадесет пет го-
дина старог престолонаследника, делује озбиљно и
одлучно, или како су то рекли и написали надлежни
у Министарству просвете, одсеку за уметност и књи-
жевност: „...у макети је изражено довољно владар-
ско достојанство и лична физиономија“. Поређењем
фотографија ове бисте, с фотографијом бисте краља
Петра II урађене за Дом у Новом Саду, стиче се ути-
сак да је вајар бистом урађеном за Србобран пости-
гао већу сличност, карактер портретисаног краља.

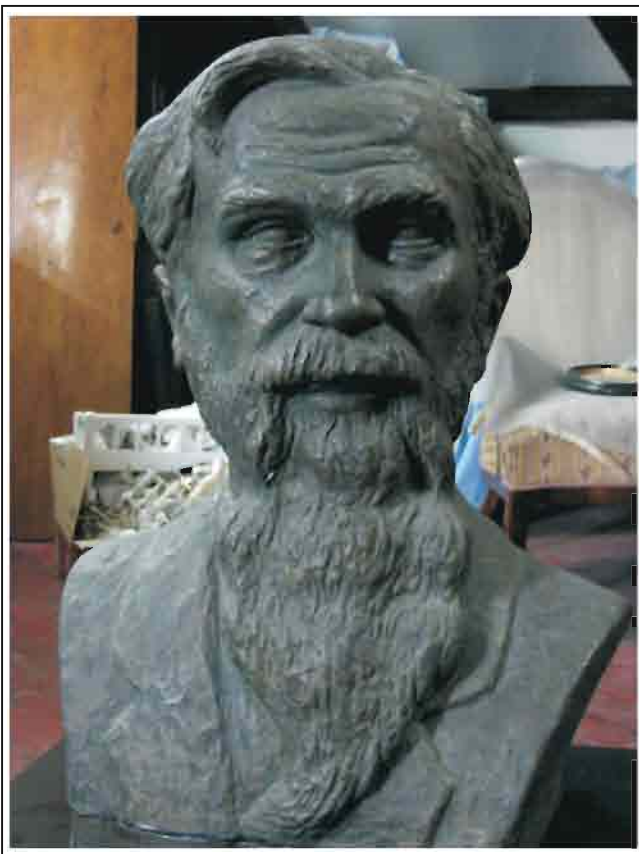
Споменик, краљева биста у Србобрану, није
дуго после откривања и освештања стајала у пери-
воју. Као што се то могло и очекивати, уласком ма-
ђарских окупационих трупа у Бачку, у овом случају
у Србобран, биста је нетрагом нестала почетком
пете деценије прошлог века.

Данас, када смо сведоци да се у многим градо-
вима Србије, па и Војводине, обнављају уништени
споменици, можемо се надати да ће и споменик,
биста краља Петра II Карађорђевића, једини пре

великог рата подигнути споменик младом Краљу у Југославији, бити обновљен и постављен на оно исто место на којем је стајао само две године. Сачуване фотографије и опис бисте, које је оставио сам Дејан Бешлин, гаранција су да је то могуће, лако изводљиво.

БИСТЕ

Из већ помињане Бешлинове биографије, писане око 1960. године, сазнали смо да је он, током своје плодне вајарске активности урадио и већи број биста, попрсја, представника династије Карађорђевића, високих личности из света политике, историје, књижевности, па и својих савременика без обзира на њихов друштвени углед. Од бројних попрсја ми, данас, знамо да се у Галерији Матице српске у Новом Саду чувају само три: Мирослава Тирша (из 1938), Косте Трифковића (из 1940) и Илије Бирчанина (из 1940). У истом граду, у Библиотеци града – читаоници, налазе се бисте Светозара Милетића и Михаила Полит-Десанчића, а у Музеју Војводине попрсје др Тихомира Остојића.

Биста др Тихомира Остојића у Музеју Војводине

У *Каталогу збирке вајарских радова Галерије Матице српске у Новом Саду*, из 1989. године,¹ евидентирана су три попрсја, а уз фотографије дати и основни подаци о аутору и делу. Уз уметникову биографију речено је: „Радио је у маниру академског реализма са натуралистичким стилизацијама у правцу монументализације форме“.

Музеј Војводине, како је податак о томе оставио и сам Бешлин, чува попрсје др Тихомира Остојића. Попрсје се налазило на сталној поставци у згради у Дунавској бр. 37. Бешлин, који је педантно водио податке о својим делима која је покљонио музејима, цитирао је Милекићу и део из писма, захвалнице коју је добио од тадашњег Војвођанског музеја: „...дарујући нашем Музеју овај свој уметнички рад Ви сте дали пример о свом разумевању културно просветних задатака нашег Музеја, а исто тако сте пружили и пример осталим уметницима. Остојићева биста има, поред своје уметничке вредности и документарни значај, јер у потпуности одговара маркантној физиономији овог истакнутог војвођанског научника и културно-просветног радника. Војвођански музеј прима ваш дар са великом захвалношћу“. [Архив Војводине]

Такође у Новом Саду, у Градској библиотеци – читаоници у Дунавској улици, чувају се попрсја С. Милетића и М. П. Десанчића, док попрсје Ђуре Даничића, које Бешлин помиње као покљоњено читаоници, нисмо имали прилике да видимо.

Свих пет попрсја, Тиршово, у мермеру, а остала четири у гипсу, настала су у зрелој фази Бешлиновог вајарског опуса.

О судбини свих осталих попрсја, а било их је још десетак, ништа се не зна. Ако се не чувају у нечијем поседу, приватној колекцији, онда их можемо сматрати изгубљеним или уништеним. Под претпоставком да би временом неко од ових дела могло да се појави и власник се заинтересује коме би дело могло да припада (Бешлин није увек потписивао своја дела), побројаћемо попрсја за којима смо и сами трагали, али без успеха. То су, по подацима које је оставио сам аутор, попрсја: Бранка Радичевића, Ђуре Јакшића, Јована Јоце Вујића, краља Александра (рађено за Соколски дом у Суботици), Јосипа Броза Тита (више попрсја рађених после Другог светског рата за институције у Војводини), хероја Србије... и друга.

ОСТАЛО

У Галерији Матице српске у Новом Саду чува се и 11 шаховских фигура које је, у трешњевом дрвету, урадио Дејан Бешлин. Фигуре су некада припадале Збирци др Јована Милекића.

Ове шаховске фигуре помињу се и у Каталогу вајарских радова Галерије Матице српске, аутора Ратомира Кулића. У овом Каталогу, под редним бројем 9. поред биографских података Дејана Бешлина, дата је и фотографија свих једанаест фигура. Урађен је и каталошки попис са описом фигура, а аутор овог пописа је Милена Врбашки, кустос Галерије Матице српске. Реч је о алегоријским фигурама, резаним у трешњевом дрвету, а настале су у временском раздобљу од 1925. до 1930. године. Из детаљног описа шаховских фигура види се да је Бешлин за фигуре пешака нашао инспирацију у ликовима „младог човека, односно млађег атлете који корача“, за јахаћа „стојећу фигуру мушкарца са египатским покривалом на глави како опкорачује коња“, ратника „египатског ратника са штитом у руци“, али има и неколико двојних и тројних фигура, на којима су резане по три фигуре, узајамно повезане, мушке и женске у египатским костимима свог времена.

Из сачуване преписке Бешлина са Милекићем, из 1957. године, читамо и то да Бешлин моли Милекића да му фотографише „4–5 фигура од моје шах партије“ како би фотографију могао да прикључи молби за пензионисање и доказ вајарског радног стажа, од раних 1925. године.

Поред ових шаховских фигура Бешлин помиње да је урадио и „...једно дивно дело у мермеру, лик Христов“ које му се толико допало, оставило на њега снажан утисак, да је Милекићу написао: „...запањив сам се и био усхићен те сам први пут писао и стихове 1931. г. зато се представио мојим Бачванима: *Представљам се грађанине, нек знаш да сам твој син!*

Свесни ми вели нек ти јавим, да мој дух над шобом бди.

За мене се није знало, а сад нек се зна:

Само ме је ова земља мола оваквој да ти да.

Помојни ме да ти стварам дивна дела врлине,

Дићи ће ме – теби хвала – у небеске висине.“

[Архив Војводине].

Из истог извора, једног од Бешлинових писама Милекићу, сазнали смо да је урадио и „фигуру младе девојке у мермеру, на гробљу у Суботици“.

У сваком случају Бешлин је био плодан, радио и после своје шездесете године живота, па и у тим годинама размишљао да се 1966. пресели у Суботицу и тамо, у Суботици, уради за град и музеј више скулпторских дела којима ће, како је раније писао: „постићи много лепих резултата у корист нашој бачкој уметности“ [Архив Војводине].

Дејан Бешлин је био поприлично самоуверен уметник, што и није лоше – јер ко не верује у своје могућности тешко да ће, не бар увек, бити признат и од других. У сачуваној преписци наилазимо многе примере који потврђују ово наше уверење. Између осталог он каже, пише Милекићу: „Биста краља Александра, коју сам израдио за пред Соколски дом (у Суботици), а која је одобрена 26. маја 1933. године од стране Министарства просвете... Биста је врло лепа, чак је није тако верно ни један уметник до сада урадио (подвукао У. Р.), па бих био горд да (одливак) остане у Музеју“.

У другом писму, истој особи, говорећи уопштено о својим уметничким могућностима, Бешлин је писао: „Ја портрете нарочито добро радим, нема ми такмаца у целој Југославији – не бојим се ни једног.“ (подвукао У. Р.) [Архив Војводине 1960]

И о себи, својим људским квалитетима, он се не либи да напише све најлепше: „Нисам пргав, господарим са собом у сваком погледу. Не пијем и не пушим. Не одајем се блуду, нити злу ма каквом“. [Архив Војводине 1966].

ЗАКЉУЧАК

Вајар Дејан Бешлин, један је од, али не и једини српски уметник који је стицајем околности и по злој судбини која је пратила њихово дело – стваралачки пут, остао, углавном, без свог уметничког дела. Од девет јавних споменика расејаних по Војводини, од Хоргоша па до Батајнице, седам је уништено, осми остао сачуван у деловима, а само девети, онај у Батајници, од разбијених комада реконструисан у некој каменорезачкој радњи, враћен је у непосредну близину месног трга.

Занимљиво је, али не и необјашњиво, да нико од оних бројних извештача, новинара који су присуствовали свечаностима откривања споменика у Хоргошу, Сенти, Остојићеву, Старој Кањижи, Батајници, Турији, Ади и два у Србобрану, ни једном једином речју није дао своју оцену уметничке вредности споменика – неки нису чак нашли за потребно ни да

помену аутора споменика. Нама, данас када тих споменика више нема, на располагању стоји само по нека бледа или неоштра фотографија, на основу које би требало донети суд о уметничкој вредности Бешлиновог дела, а то је немогуће, па и недопустиво. Ако смо стављени у тако незахвалан положај, а јесмо, све што можемо да кажемо, иза чега бисмо могли да станемо, било би: Бешлин је у белом мермеру клесао и у бронзи лео фигуре и ликове тројице представника династије Карађорђевића, Петра I, Александра I и Петра II, као и једне познате личности из света уметности (В. Каћанског), тежећи да, монументалношћу фигуре, или постаменту на који је попрсје било постављено, односно местом на којем је споменик био подигнут, постигне утисак монументалности – визуелни ефекат. Таква уметникова тежња уочена је у Старој Кањижи, Остојићеву, Тителу, где су фигуре краљева клесане у венчачком мермеру, и постављане на висока, преко два метра, постоља, деловала монументално испред зграда у својој позадини.

Једини споменик, од девет поменутих, онај рањени соко са постаменту у Батајници, одаје сигурну руку, добро вођено длето по тврдом мермеру из којег је Бешлин извлачио детаље: перје, канце, стрелу којом је соко рањен... Овај рањени соко указује да је Бешлин могао, да је више вајајући и клешући јединке животињског света – могао постићи и много више као анималиста.

Оно што нисмо могли да видимо, па да кажемо и проценимо уметничку вредност Бешлинових јавних споменика, пружиће нам шест његових сачуваних попрсја, три у Збирци вајарских радова Галерије Матице српске, једно у Музеју Војводине и два у Библиотеци града – читаоници, свих шест сачуваних у Новом Саду.

Попрсје Мирослава Тирша (1938) оснивача Соколске организације. Ово попрсје, клесано у мермеру (једно Тиршово попрсје Бешлин је, по личном сведочењу, радио и за споменик у Хоргошу), открива нам уметника који је, много раније морао да буде примећен и откривен као вајар коме дугујемо, макар толико – да укажемо, несумњиво, на његову даровитост. Приступ моделу је крајње реалистички, у маниру академског реализма који је (и у тим четрдесетим годинама прошлог века) још увек био подржан.

Ослањајући се на дело које су оставили српски вајари Пашко Вучетић (1871–1923), Симеон Роксан-

дић (1874–1943), Ђорђе Јовановић (1881–1953), Драгомир Арамбашић (1881–1945), Периша Милић (1901–1982), које је Бешлин морао познавати, па није искључено да се тим делом и инспирисао – без обзира на досегнути уметнички ниво свог израза. Иако у великом закашњењу, стварајући када поједини српски скулптори већ увелико траже и крче пут ка новом, модерном и авангардном, карактеристичном за уметничке процесе из првих послератних година: Живојин Лукић (1889–1934), Душан Ђукић (1891–1945), Сретен Стојановић (1898–1960), Дејан Бешлин доследно и самоуверено иде својим путем.

Два Бешлинова попрсја из исте поставке, Галерије Матице српске, **Попрсје Илије Бирчанина** (1940) и **Попрсје Косте Трифковића** (1940), оба вајана у глини, па изливена у бронзу, указују да Бешлину, иако је истицао да је од раних дана клесао камен, ни то није представљало проблем. На сва три реалистички решена портрета: Тиршовом, Бирчаниновом (за које се инспирисао ликом из књиге *Знаменити Срби* Андре Гавриловића) и Трифковићевом, дошла је до изражаја и Бешлинова тежња да искаже потребу за благим, натуралистичким стилизацијама.

Крећући се трагом који је оставио сам Бешлин у поменутих писмима, пронашли смо још три његове бисте, попрсја, сва три у Новом Саду. У Музеју Војводине, на сталној поставци, налази се попрсје др Тихомира Остојића, а у читаоници Градске библиотеке попрсја Светозара Милетића и Михаила Полит-Десанчића. Како у стручној литератури, бар оној која нам је била доступна, нисмо имали прилике да ишта прочитамо о ова три Бешлинова попрсја, поклањамо им дужну пажњу.

Попрсје Светозара Милетића, поклоњено Српској читаоници 1943. године – времену окупације, које је, највероватније, и вајано после 1939. године када је Милетићев споменик у Новом Саду већ био постављен и откривен, припада оном реду Бешлинових попрсја која, поред тежње да реалистички прикаже портретисаног, карактерише и Бешлинова потреба за јачим стилизацијама, потенцирању карактеристичних детаља лица (брада, бркови, коса, партија чела изнад обрва).

Попрсје Михаила Полит-Десанчића, настало највероватније, у исто време када и Милетићево, носи све одлике, вредне похвале али и примедби које би могле бити изречене за све његове бисте, па и остале, углавном уништене, монументалне споменике.

Приводећи крају овај покушај да укажемо на живот и дело једног заборављеног војвођанског уметника, који у својој биографији инсистира да је „Бачванин“ (у песми *Мојим Бачванима*), слободни смо да закључимо:

Дејан Бешлин, вајар, аутор више варварски уништених споменика, па, можда, и сачуваних дела која немају високу уметничку вредност, заслужује макар толико да о њему, његовом животу и уметничком труду остане писани траг.

НАПОМЕНА

- ¹ Каталог збирке вајарских радова Галерије Матиче српске

Uglješa Rajčević

SCULPTOR DEJAN BEŠLIN (1897–1967)

Summary

Dejan Bešlin, sculptor, was born in Ada on the 17th April 1897. He acquired his artistic education (it is assumed) in Belgrade and from 1915 at the Art School in Trienne and in Prague, at the Schwegerl Academy (data on education were taken from Bešlin's letter to Dr. Milekić, the then director of the Museum in Subotica).

Bešlin lived and worked in Titel, Novi Sad (where he had a studio for a time) and after the Second World War in Loznica where he died on 10 October 1968.

The entire artistic activity of Dejan Bešlin is associated with Vojvodina. He made a number of public monuments, as well as busts of famous historical figures, politicians and artists. The monument to King Petar I Karađorđević was done in Horgoš (1931), Senta (1932), Ostojićevo (1933), Stara Kanjiža (1933) and Ada (1937); and to his son King Aleksandar Karađorđević in Turija (1936). All these monuments were destroyed, removed from the main squares in these towns during the occupation from 1941 to 1944. Among other public monuments was the Monument to the Dead Heroes of Batajnica removed during the Second World War, but preserved and returned to its original location. Among Bešlin's busts we should mention: the busts of King Petar II (Srbobran, 1939) – destroyed, Svetozar Miletić, St. Vladimir Kaćanski, M. Polit Desančić, Ilija Birčanin, Kosta Trifković, Tihomir Ostojić – all preserved.

Bešlin also wrote poetry and some of his poems have survived.

In reconstructing Bešlin's biography, life and artistic work of vital importance was the preserved correspondence between Bešlin and Dr. Milekić, a correspondence which was mentioned and given to the author of this summary by Dragojla Živanov, M.A., an art historian, curator of the Gallery of Matica Srpska in Novi Sad.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Архив Војводине, Преписка Дејана Бешлина са Јованом Милекићем, несређена грађа
 Архив Војводине, Бешлиново писмо Милекићу од 10. јуна 1960. године
 Архив Војводине, Бешлиново писмо Милекићу
 Архив Војводине, Бешлиново писмо Милекићу од 15. маја 1966.
 Архив Југославије, фонд 74, Двор краљевине Југославије, ф. 97.
 Рајчевић, Угљеша. *Заширано и зашрћено, о оскрнављеним и унишћеним српским споменицима на илу и реићходне Јујославије*. Нови Сад, 2001.